

niso imeli tedanji misijonarji ob Nilu nobenega leka in obrambe, tako kmalu prekiniilo njegovo življenjsko pot. Mózgan si je za uspešen razvoj misijona pri Sv. Križu močno prizadeval, da bi spoznal svoje sosede in njihove šege, morda po svojem lastnem spoznanju, morda pod Knobleharjevim vplivom. To spoznanje je bilo gotovo pravilno. Zato bi bilo treba preiskati, če se ne nahajajo kje tudi kake Mózganove beleške o življenju in kulturi plemen, med katerimi je bival, ali v Knobleharjevem gradivu ali celo kje posebej.

Prireditelj bi bil dobro storil, če bi bil v celoti objavil vsa znana Mózganova pisma, ali v originalni ali v moderni pisavi, bi bilo vseeno. Pregledno je razčlenil Mózganovo misijonsko pot. Tudi poglavje o Knobleharjevih in Mózganovih zvezah z raziskovalci notranje Afrike je knjižici v prid. Bolj pa bi bil moral ločiti to, kar je za Mózganovo življenje in delo izvedel iz pisem njegovih sodelavcev. A tudi tako nam je dobro predstavil doslej malo znanega misijonarja. Omeniti je, da je stil teh misijonskih pisem ponekod po svoji stvarnosti resnično monumentalen.

R. Ložar

Dr. Franc Jaklič, Apostolski provikar Ignacij Knoblehar in njegovi misijonski sodelavci v Osrednji Afriki. V Ljubljani 1943. Založila Ljudska knjigarna.

Pričujoče delo je obsežna biografija o našem največjem afriškem misijonarju Ignaciju Knobleharju, sestavljena s pomočjo številnih virov, s katerimi se starejši spisi o tem možu niso še mogli okoriščati. Pisatelj prikazuje najprej mladostno dobo kasnejšega misijonarskega organizatorja ter njegovo pripravo za ta poklic. V 3. poglavju nam predočuje pokrajino, v kateri je Knoblehar s svojimi sodelavci deloval, to je vzhodni Sudan, navajajoč glavne zemljepisne in narodopisne podatke. Potem sledi popis Knobleharjevega misijonskega dela: prihod v Hartum (str. 65), njegovo prvo potovanje po Belem Nilu (str. 81), njegov povratek v Evropo (str. 104), začetek misijonskega dela v Hartumu (str. 138), popis postaje v Gondokoru (str. 160) in njegovih sodelavcev (str. 176), popis ustanovitve misijona Sv. Križ (str. 199), pri kateri je udeležen Jernej Mózgan, zadnja leta Knobleharjevega življenja in dela, kjer obravnava pisatelj tudi zamotano vprašanje Knobleharjeve zapuščine in njegovih znanstvenih zapiskov (str. 310 sl.), v sklepnih dveh poglavjih pa je prikazano sudansko misijonstvo po Knobleharjevi smrti v dobi do Mahdija (str. 321) in po njem (str. 360). Knjigi je pridejana skica Sudana, na posebnem papirju pa je več reprodukcij misijonskih osebnosti ter geografskih, narodopisnih in kulturnih znamenitosti dežele.

Knjiga je v prvi vrsti posvečena Knobleharjevemu misijonskemu delu ter njegovim ožjim sodelavcem in je gotovo doslej najpopolnejša monografija o tem predmetu, v katero je avtor vložil mnogo ljubezni in truda. Vendar razen za svoj misijonski poklic se je Knoblehar intenzivno zanimal tudi za prirodu novih pokrajin ter za življenje in kulturo ljudstev, med katerimi je razširjal krščanstvo. Na tem področju si je nabral toliko izkustva in znanja, da so se najznamenitejši raziskovalci tujih kontinentov in primitivnih ljudstev na svojih ekspedicijah v Afriki stalno obračali do njega po nasvete in da so ga tudi visoko cenili. Knobleharjeva natančnost in njegovo ostro opazovanje sta bila poročstvo za to, da so imeli njegovi nasveti in navodila veliko vrednost. Alfred Brehm, znani živalslovec, je o Knobleharju l. 1855. takole sodil: »Duša misijona je bil slavno znani Ignacij Knoblehar iz Ljubljane. Pozneje sem imel priliko, občudovati tega moža. Bil je prav tako ljubezniv kakor učen, neutrudljiv pri svojem delu, vesel v občevanju s sopotniki, skromen in plemenit. Razen naloge, ki so mu jo poverili predstojniki, si je prizadeval le za to, kako bi svoje dolgo potovanje znanstveno izkoristil, ne oziraje se na dobiček. Pisal je zares izvrsten znanstveni dnevnik. Njegova vztrajnost je bila podobna njegovim drugim lastnostim: bila je velikanska« (str. 103). Če imamo to sodbo pred očmi, kateri se pridružujejo druge podobne, potem je treba resnično obžalovati, da je vprašanje Knobleharjeve zapuščine tako zamotano in da zlasti ni znano, kje se nahaja njegov znameniti dnevnik. Da je moral biti ta rokopis znanstveno zelo dragocen, dokazujejo številne izvrstne opombe in izvajanja o prirodi ter o življenju in kulturi sudanskih

primitivcev, katera se nahajajo v Knobleharjevih pismih in ki jih objavlja tudi Jaklič v svojem delu. Teh mest ni mogoče podrobno navajati, ker jih je preveč, poudariti je le, da razodevajo darovitega opazovalca, ki je s finim čutom spoznaval povsod bistvo. Kdor se zanima za etnografijo Vzhodne Afrike, mora vse-kakor prečitati to delo.

Glede sestave knjige same je podčrtati ljubezen in pridnost s katero je pi-satelj gradivo zbral. Velika pomanjkljivost oziroma neupoštevane osnovnih mo-nografičnih zahtev je pa, da ni v knjigi v prvem poglavju zbral vsega, kar je Knoblehar sam napisal in zapisal o pokrajinah in kulturah, kjer je misijonaril, za kar bi bil avtor lahko dobil prostora v 3. poglavju, o katerem ni razvidno, koliko je sestavljeno po geografskih priročnikih, koliko pa po zapiskih misi-jonarjev, odnosno bi bil lahko črtal besedilo na številnih drugih mestih knjige. Delu bi bil tudi nujno potreben register imen, krajev in stvari. Mnenja sem, da je slovenski životopisec Knobleharja, ki se dotika njegovega raziskovalskega dela, to dolžan storiti možu ypričo povsem nezaslužene usode, ki je njegovo duševno zapuščino doletela kljub nedvomnim izjavam znamenitih raziskovalcev o njeni vrednosti, neglede na to pa bi sodobnejša zasnova v mnogočem zvišala vrednost te sicer skrbno sestavljene knjige.

R. Ložar

Zdenko Vinski: Die südslavische Großfamilie in ihrer Beziehung zum asiatischen Großraum. Zagreb 1938.

Spis je skrajšana izdaja avtorjeve disertacije o istem predmetu pri profesorju W. Koppersu. Izšel je (založba ni imenovana) najbrž v samozaložbi. Obdelava pojav veldružine pri Južnih Slovanih, ono, kar se navadno imenuje zadruga (pa ima tudi druga imena). V prvem ali etnografskem delu obravnava bistvo zadruge in njenih posameznih elementov pri Hrvatih, Srbih in Bolgarih, v do-datku k temu delu pa pregled teorij. V drugem ali kulturnozgodovinskem delu obravnava zadrugo kot historični pojav pri Slovanih, pri Indogermanih (Indo-evropejcih), Irancih in azijskih Indih, Turko-Mongolih in Tunguzih ter pri Ugro-fincih. V zaključnem poglavju so zbrana dognanja in zaključki.

Zasluga tega dela je, da se je lotilo obravnavanja znamenite južnoslovanske zadruge z etnološkega stališča. Pri tem se avtor opira na kulturnohistorično šolo oziroma metodo, kakor jo zastopata v svojih delih P. W. Schmidt in P. W. Koppers (zadnji je njegov učitelj). S tega vidika je zbral v delu, zlasti v prvem poglavju, elemente enotne etnološke vrednosti oz. značaja in nudi tako priročen pregled zadruge in njenih sestavin. Spremlja ga precej obilna literatura.

Delo samo je sicer zelo zgoščeno in vsebuje več ali manj le dejstva. Najbrž je v tem pogledu disertacija drugačna ter nudi boljši vpogled v posamezne etno-loške enote in probleme ter tudi v primerjavo, ki jo v tem spisu pogrešamo. Vsekakor bi bil avtor tudi tu bolje storil, če bi bil vsakega izmed omenjenih južnoslovanskih narodov obdelal zase (Slovence je sploh izpustil iz precej ne-razumljivih razlogov, saj nismo brez tozadevne literature), pa tudi vsak element naj bi bil obdelal individualno. Pretežno oporišče dela mu daje literatura, sledov dela na terenu ni. To je posebno očitno pri drugem poglavju, t. j. kulturnozgodo-vinskem. Tu podaja pregled podobnih oz. istih socialnih oblik pri posameznih etničnih skupinah ali krogih in se torej poslužuje deduktivne metode, dočim bi si želeli induktivne, ker bi tako postala jasna pot, po kateri je avtor prišel do sklepnih dognanj. Zaradi drugega dela nastaja vtis, da je vse raziskavanje zgrajeno na nekaki primerjalni tipologiji, nikakor pa ne na historični metodi. Če je mišljena pod lokalno interpretacijo (str. 98) stara evolucionistična šola v nasprotju z zgodovinsko, je avtorjevo naziranje, da ima historična metoda pred-nost, upravičeno; če bi pa kdo mislil, da kulturnohistorična etnologija more obstajati brez neposrednega raziskavanja in študija virov, konkretnih in lokalnih pojavov, bi to dokazovalo, da je ni dobro razmejil od tipologične.

R. Ložar